

E-learning als krachtige leeromgeving: feit of fictie?

0. Inleiding

De laatste jaren investeren steeds meer organisaties in e-learning. Hierdoor heeft e-learning een vaste positie verworven als tool in het training & development beleid. Met het succes van e-learning nemen echter ook de kritische vragen toe omtrent de effectieve meerwaarde die deze leervorm kan bieden op het vlak van de duurzame en beklijvende ontwikkeling van medewerkers in organisaties. Reden genoeg dus om expliciet aandacht te besteden aan de mogelijkheden en struikelblokken die e-learning biedt.

1. Krachtige leeromgevingen als tool om de doelmatigheid van e-learning methoden te evalueren

Om de kwaliteit en de effectiviteit van de verschillende e-learning methoden te evalueren, moeten deze getoetst kunnen worden aan een model van effectief leren. Er bestaan verschillende modellen die hiervoor in aanmerking komen, maar MCR gebruikt bij voorkeur het concept 'Krachtige leeromgevingen'. Dit concept werd beschreven door Prof. Erik De Corte van de faculteit Pedagogische Wetenschappen van de K.U.Leuven¹.

Een krachtige leeromgeving is een leeromgeving die rekening houdt met de volgende zeven eigenschappen van het leren: leren is constructief, cumulatief, doelgericht, interactief, contextgebonden, individueel verschillend en zelfgereguleerd. Voor meer informatie over het model 'krachtige leeromgevingen' verwijzen we graag naar onze nieuwsbrief over dit onderwerp die u kunt vinden op onze website. In wat volgt gaan we na of en op welke manier met behulp van e-learning technieken een krachtige leeromgeving gecreëerd kan worden.

1.1. Kan 'e-leren' actief, constructief, zelfregulerend en individueel verschillend zijn?

E-learning tools bieden het voordeel dat informatie op verschillende manieren opgeslagen kan worden: in een gegevensbank, op externe dragers (vb. cd-rom) of op het internet. Deze informatiesystemen verschillen

¹ DE CORTE, E./ ELEN, J./ JANSSENS, S./ LOWYCK, J./ STRUYF, E./ VAN DAMME, J./ VANDENBERGHE, R./ VERSCHAFFEL, L.; *Algemene Didactiek*. p22-46.

van de klassieke informatiebronnen (vb. boeken) en kunnen daardoor beter tegemoet komen aan het gegeven dat leren individueel verschillend is:

- ze zijn multimedialer: ze bevatten niet alleen tekst en figuren maar ook bewegende beelden en geluidsfragmenten. Hierdoor kunnen verschillende leerders met verschillende leerbehoeften een opleidingspakket op maat doorlopen. Sommige mensen leren immers beter aan de hand van schema's en afbeeldingen, terwijl anderen tot betere prestaties komen aan de hand van louter tekstmateriaal. Een meerwaarde van bepaalde e-learning tools is dan ook de vlotte aanpasbaarheid van het cursusmateriaal aan de individuele noden van de cursist. (leren = individueel verschillend)
- ze hebben een a-lineaire structuur: dankzij hypertext of hypermedia is de informatie op e-learning tools niet louter logisch geordend. Door gebruik te maken van links, FAQ's, e.d. kan de gebruiker de informatie vanuit een veelheid van paden bereiken. De lerende krijgt hierdoor een grotere controle over het leerproces en er is dus sprake van interne sturing door de lerende.

Wanneer e-learning tools maximaal benut worden (d.w.z. niet enkel als drager voor klassiek gestructureerde teksten) en wanneer bij de opmaak van e-learning systemen voldoende rekening gehouden wordt met de behoeften van de gebruikers is e-learning dan ook zelfgereguleerd, actief en constructief.

1.2. Kan e-leren interactief en coöperatief zijn (telecommunicatie en netwerking)?

Er bestaat software die interactie en samenwerking mogelijk maken. Deze programma's kunnen een meerwaarde bieden door het zichtbaar en publiekelijk maken van de dialoog, maar telecommunicatie verschilt op een aantal vlakken van klassieke directe communicatie. Zowel voor- als nadelen zijn hiervan het gevolg:

- Telecommunicatie is veelal gebaseerd op tekstuele uitwisseling. Lerenden moeten hun gedachten neerschrijven waardoor ze zichtbaar worden en een meer blijvend karakter krijgen. Dit vereist een grotere explicitering van de betekenis omdat andere communicatiemodaliteiten (non-verbale en paraverbale info) de communicatiepartner geen bijkomende aanwijzingen kunnen geven. Dit verhoogt enerzijds de drempel tot communicatie en doet de snelheid van interactie dalen. Anderzijds bevordert het expliciteren van impliciete kennis de transfer van het geleerde naar de praktijk en 'de-emotionaliseert' het eventuele weerstand en negatieve gevoelens m.b.t. de leerinhoud en/of de medeleerders.
- In vergelijking met face-to-face communicatie biedt telecommunicatie de kans tot asynchrone samenwerking. Zowel de plaats als de

tijdafhankelijkheid wordt opgeheven. Hierdoor krijgen leerders de kans om langer stil te staan bij een antwoord of om 'just-in-time' te leren (wanneer zich een specifieke vraag/probleem stelt). Op deze manier krijgt de leerder zelf meer controle over het leerproces en dus meer verantwoordelijkheid. Het risico hiervan is echter dat dit laatste heel wat discipline vereist die medewerkers in hun toch al drukke dagdagelijkse professionele bezigheden niet altijd kunnen opbrengen. Een goede opvolging (door een coach of mentor) is hier dan ook een noodzakelijke voorwaarde.

- Wanneer er op telecommunicatiemediavoldoende mensen aanwezig zijn met dezelfde leerbehoeften, kan dit leiden tot collaboratief leren. De deelnemers initiëren dan een interactief proces waar ze nieuwe kennis construeren of leemten opvullen. Informatie wordt gecombineerd met nieuwe ideeën, ervaringen, gedachten en reflecties van zichzelf en anderen. (!netwerking)
- Telecommunicatie is anoniemer. Dit kan een voordeel zijn voor leerders die zich bij directe communicatie onzeker voelen. Bovendien worden irrelevante variabelen (bijvoorbeeld status- en sekseverschillen die via kleding of houding benadrukt worden) uit het communicatieproces gebannen. De grotere anonimiteit kan voor anderen echter weer drempelverhogend werken.
- Door computers op grote afstand met elkaar te verbinden via netwerken kan men ook internationaal samenwerkend leren. Dit biedt de kans om in contact te komen met onbekende invalshoeken en gezichtspunten.

Een elektronische leeromgeving waarin vlotte, eenvoudige toegang tot informatie mogelijk is en 'just-in-time' kennis en ervaringen van collega's en coaches in de organisatie uitgewisseld kunnen worden, levert een actieve bijdrage aan efficiënte kennisverspreiding. De begeleiding van dergelijke discussiefora is echter een arbeidsintensieve bezigheid, die een duidelijke 'owner' vereist (die bij voorkeur niet enkel online aanwezig is, maar ook face-to-face contact kan hebben met de betrokkenen) en die niet onderschat mag worden. De begeleiding of coach:

- onderhoudt het forum: ziet toe op de relevantie en gepastheid van de discussieonderwerpen;
- organiseert de discussie qua tijdsplanning, stelt doelstellingen, bepaalt de regels en uit verwachtingen naar de deelnemers;
- oefent invloed uit op het functioneren van een forum als leerinstrument: zorgt ervoor dat mensen zich op hun gemak voelen bij het communiceren via een forum, dat mensen gestimuleerd worden om deel te nemen, feedback te geven,...;
- begeleidt discussies: komt tussen met aanvullende en verdiepvragen, legt verbanden tussen discussieonderwerpen en het eventuele cursusmateriaal en stimuleert mensen om op elkaars

bijdragen te reageren en elkaar bij te sturen met eigen verworven inzichten.

1.3. Kan e-leren contextgebonden zijn?

Dankzij simulaties kan de leerder zijn vooruitgang zelf evalueren. Simulaties kan je gebruiken om specifieke vaardigheden aan te leren of kennis toe te passen in een specifieke context. Door middel van een simulatie kan de leerder de leerstof inoefenen in een contextgebonden maar veilige omgeving. Bovendien bestaat de mogelijkheid dat het opleidingsprogramma de leerder bijstuurt en corrigeert. Simulaties zijn vooral geschikt in het kader van praktijkgerichte opleidingen. E-leren kan dus contextgebonden zijn, maar een computerprogramma kan dan wel aangeven of een antwoord juist of fout is, uitgebalanceerde en kwalitatieve feedback geven behoort voorlopig nog niet tot de mogelijkheden. Opnieuw zal de keuze van een goede coach/eigenaar van de e-learning tool een belangrijke rol spelen in het uiteindelijke succes ervan.

2. Besluit: op weg naar Blended Learning

Uit het bovenstaande blijkt dat e-learning kenmerken in zich draagt die ervoor zorgen dat leerders die gebruik maken van het medium voor hun leertrajecten, effectief kunnen leren in een krachtige leeromgevingen. Het is echter niet de hardware op zich of de gebruikte media die het leerresultaat beïnvloeden, maar het leerpsychologische gebruik ervan. Welke e-learning techniek men ook gebruikt, een goede ondersteuning door een coach/leerspecialist die tevens eigenaar is van de tool en bij voorkeur niet enkel online over het leertraject communiceert met de deelnemers, maar ook face-to-face contact kan hebben, is onontbeerlijk. Daarom is het aangewezen om e-learning te gebruiken als aanvulling op andere vormen van leerondersteuning. In dit geval spreekt men dan over 'Blended Learning'. Blended Learning omvat een mix van e-learning en andere vormen van onderwijs, waarbij een doordachte keuze gemaakt wordt van de distributiewijze (digitaal, op schrift, on of off the job leerinterventies, e.a.) van leerinhouden afhankelijk van de vooropgestelde doelstellingen, het doelpubliek en de organisatiecontext.